

DOĞU'YA YOLCULUK: VENEDİK ELÇİLERİNİN XV. YÜZYIL İZLENİMLERİ

Uzun Hasan-Fâtiĥ Mücadelesi Döneminde Doğu'da Venedik Elçileri Caterino Zeno ve Ambrogio Contarini'nin Seyahatnâmeleri, Çeviri ve Notlar: Tufan Gündüz, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2006, ISBN:975-6480-51-3

(Kitap İncelemesi)
TuĐba ÖZDOĐAN*

Son zamanlarda seyahatnâmelere olan ilginin artması ve tarihsel metinlerde sıklıkla ana kaynak olarak tercih edilir olması hasebiyle seyahatnamelerin daha fazla popüler hale geldiğini görmekteyiz. Bilhassa şehir tarihi yazımında kullanılan seyahatnâmeler, kişisel meraktan daha çok, ilgili yerlere görevli olarak gönderilen kişilerin, gittikleri yerdeki gözlemlerini, oranın örf-adetlerini, yaşayış biçimlerini, yemek kültürlerini, gördükleri yerleri tasvir ederek tuttıkları notları bir araya getirerek oluşturdukları eserlerdir. Buralara gönderilen görevlilerin gitme sebepleri; mücadele halinde oldukları devletlerle ilgili bilgi toplamak ve hasımlara karşı iş birliği teklifleri de olabilmektedir. Kaleme alındıkları dönemin kültürel, siyasi ve askeri yapısını yansıtmaları ve olaylara farklı açılardan bakmamızı sağlıyor olmaları son derece dikkate şayanıdır. Bu bağlamda kaynak değerleri açısından tartışmaya mahal veremeyecek kadar ehemmiyet arz ederler.

Osmanlılar kuruldukları coğrafya itibariyle ve diğer birçok sebepten ötürü daima yabancıların ilgisini çekmiş, Osmanlı coğrafyası ilk günden itibaren birçok seyyahın uğrak noktası olmuştur. Avrupalılarla münasebetlerin yoğunlaştığı XV. yüzyılda ise gelen seyyah sayısının bir hayli arttığı bilinmektedir. İşte tam da bu dönemde Caterino Zeno

---

* Arş. Gör. TuĐba ÖZDOĐAN, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü. Orcid No: 0000-0002-7137-1891, İletişim: tugba.ozdogan@ozal.edu.tr

ve Ambrogio Contarini adlı iki elçinin bu toprakları çeşitli maksatlarla ziyaret ettiklerini görmekteyiz. Bu iki elçi seyahatnâmelerini, Osmanlı-Akkoyunlu mücadelelerinin yoğunlaştığı dönemde kaleme almışlardır.

Bu iki seyahatnâmeyi, çeviri ve notlarıyla tek bir kitapta birleştiren Tufan Gündüz, 1964 yılında Kayseri’de dünyaya gelmiştir. Gazi Üniveristesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünden mezun olan yazar, halen aynı üniversitenin Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde, öğretim üyeliği görevini ifa etmektedir. Yazarın Türkçe’ye çevirdiği bu seyahatnameleri ihtiva eden kitabın ilk baskısı Ağustos 2006’da İstanbul Yeditepe Yayınevi tarafından yapılmıştır. Tercümede esas alınan nüsha, Menuçehr Emirî tarafından Farsçaya tercüme edilen Sefernâmeha-yi Veniziyân der İrân’dır. Toplamda 144 sayfa olan eserin içindekiler kısmı *Önsöz, Caterino Zeno ve Ambrogio Contarini’nin Seyahatnâmelerine Dair, Caterino Zeno’nun Seyahatnâmesi, Ambrogio Contari’nin Seyahatnamesi ve Uzun Hasan’ın Ülkesi Hakkında Kısa Bilgiler* başlıklarından oluşmaktadır. Yazar, eserde gerekli görülen yerlere açıklamalar ekleyerek metnin anlaşılmasını kolaylaştırmayı amaçlamıştır.

Osmanlıların adeta zirveye tırmandıkları dönemde, Fatih Sultan Mehmed’in durmak bilmeyen ilerleyişlerini kendi çıkarları açısından zararlı bulan Venedikliler telaşa düşmüşlerdir. Bu durum aynı zamanda Doğu’da kendilerine müttefik aramalarına sebebiyet vermiştir. Venediklilerin gözüne kestirdikleri ilk devlet, Osmanlılarla münasebetleri gergin olan Akkoyunlular oldu. Bu sebeple hasımları hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmek ve Akkoyunluları bir an evvel savaşa girmeye ikna etmek maksadıyla doğu ülkelerine elçiler göndermeye başladılar. Böylece topraklarını ve hakimiyetlerini Osmanlı Devleti’ne kaptırmak istemeyen devlet ve beylikler için de aranılan fırsat doğmuş oluyordu. Nitekim bunlardan bazıları kendilerini Osmanlılarla tek başına mücadele edecek güçte görmüyorlardı.

Akkoyunluların Osmanlılara saldırması durumunda, Batı’da bir cephe açarak Akkoyunlulara yardım edeceklerini vaad eden Venedikliler ilk olarak Caterino Zeno ’yu elçi olarak göndermişti. Onun bu göreve getirilmesinde babasının daha evvel bu topraklarda bulunması,

kendisinin de buralara aşına olması, gençlik yıllarında Suriye’de bulunması, Doğu’yu tanınması son derece önemli bir etkeni. Zeno, Trabzon Rum İmparatorluğu soyundan gelen, aynı zamanda Uzun Hasan’ın eşi olan Despina Hatun’un yeğeni idi. Dolayısıyla akraba olmanın verdiği rahatlıkla her fırsatta Uzun Hasan’ın huzuruna çıkma imkânına sahipti. Başlangıçta her şey olumlu gibi görünüyorsa da zamanla, Venediklilerin vaad ettikleri cepheleri açmayarak Akkoyunlulara destek olmamaları, Uzun Hasan’ın Zeno’ya olan güveninin sarsılmasına sebebiyet vermiştir.

Caterino Zeno’nun Seyahatnâmesi iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde İran’a seyahati esnasında yaşadıklarına, Akkoyunlu sarayında Uzun Hasan’la görüşmelerine, Otlukbeli Savaşı’na dair bilgilere ve dönüş yolculuğu hakkında detaylara yer verilmiştir.

Zeno, Hasan padişaha “Uzun” denmesinin sebebinin Farsça’da bu kelimenin “Büyük Adam” manasına geldiğini iddia etmiş olsa da bu izah yanlış olsa gerek. “Uzun” sıfatının kullanılma sebebi, padişahın gerçekten uzun boylu olmasından kaynaklandığı görüşü daha yaygın bir kanaattir. Zeno notlarında, Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah ile Uzun Hasan’ın kardeş olarak gösterilmesi meselesine dikkat çekmişse de bu iki hükümdar kardeş değildir. Zeno’nun verdiği bilgilerin aksine Cihanşah başka bir Türkmen kabilesine mensuptu. Seyahatnamede Sultan II. Mehmed döneminde, Osmanlı kuvvetlerinin, Asya ve Avrupa halklarını şaşkınlığa uğratabilecek büyüklükte olduğuna dikkat çekilmektedir. Zeno’ya göre; Uzun Hasan Osmanlıların kudretinden çekindiği için Trabzon Rum İmparatoru Calo Johannes ile akrabalık kurarak kendini bir nevi sağlama almaya çalışmıştır.

Seyahatnamede geçen bilgilere göre Caterino Zeno Uzun Hasan’ın yanına gitme gerekçesini şöyle ifade etmiştir: Bu sırada Uzun Hasan’ın görevlendirdiği Hacı Mehmad, Murad, Nicolo ve Chefarsa adlı dört elçi de Venedik’e gelmiş bulunuyordu. Bu elçiler Venediklilerin deniz kuvvetleriyle Osmanlı ve Memlük devletlerine saldırması şartıyla sağlam bir ittifak anlaşması yapmak istiyorlardı. Venedikliler bu tekliften oldukça memnun kaldılar ve onların kin ateşini körüklemek için bir elçi göndermeyi uygun gördüler. Dünyada herkesin Büyük Türk

Mehmed'in kudretinden korktuğu bir zamanda Caterino Zeno'yu göreve davet ederek eğer Batı ülkelerinin padişahlarını ortak düşmana karşı kışkırtmazsa, bu düşman sonsuz hırs ve arzuyla kuvvet toplamış ve dünya imparatoru olma sevdasına kapıldığından Doğu ülkesinin hükümdarını Türklere karşı endişelendirmek ve onları hareketlerinden şüpheye düşürmek için Uzun Hasan'ın sarayına elçi olarak görevlendirmişlerdir. Venedikliler Uzun Hasan'a Türklere saldırımları halinde 100 tane silahlı kısa gemi ve diğer irili ufaklı pek çok gemiyi silahlandırmaya ve bu gemilerle Osmanlı İmparatorluğu'na denizden saldırıyı vaad ediyorlardı.

6 Haziran'da yola çıkan Zeno, birkaç ay sonra Rodos'a varmış akabinde Karaman topraklarına girmişti. Birçok zahmetin ardından İran'a ulaştığında sarayda büyük sevinçle karşılanmıştı. Zeno, Şahı ziyaret ettikten sonra Despina Hatun ile görüşmek istediye de bu isteği önce makul karşılanmamıştı. Akkoyunlu adetlerine göre saray kadınlarını kimsenin ziyaret edemediği, çünkü aksi bir durum da onun biriyle zina yaptığı izlenimine varılabileceği Zeno tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle İranlı kadınların dışarıda gezerken ya da savaşa giderken yüzlerini atın yelesinden dokunan bir tür ağ ile örttükları bilinmektedir. Tüm bu zorluklara rağmen özel izinlerle Despina Hatun ile görüşmeyi başaran Zeno, oraya gitme nedenini bildirince kendisinden çok büyük destek almayı başarmıştır. Despina'nın sarayda Hristiyan adetlerini rahatlıkla sürdürebiliyor olması Zeno'nun dikkatini çekmişti. Her gün Kutsal Akşam Yemeği ayını Rum kilisesi usullerine göre düzenliyor, Uzun Hasan'ın da büyük bir ihlasla buna iştirak ettiği ifade edilmekteydi. Zeno ayrıca şahın başka bir dine, hatta kendisinin düşman olduğu bir dine mensup olan eşine karşı bu kadar müsamaha göstermesine şaşırıyordu.

Caterino Zeno'nun özel mektuplarında, Osmanlı ile Akkoyunluların savaşa tutuştukları esnada padişahın serdarlarından biriyle savaşçıları bizzat teftişe gittiğinden, askerlerin sayısının 100 bin süvari olduğundan, süvarilerin atlarının bir bölümünün İtalyanlar tarzında silahlandırıldığından, askerlerden bazılarının vücutlarını her türlü darbeden koruyan kalın ve sağlam derilerle, bazılarının ince ipekli kumaşlarla

oldukça kalın bir şekilde sarararak oklardan korunmaya çalıştıklarından bahsedilmektedir. İran'dan çıkan Safevi ordusunun takip ettiği güzergaha, nerelere kadar gittiğine ve Otlukbeli savaşına dair de ayrıntılara yer verilmiştir. Zeno mektuplarında, Otlukbeli Savaşı'nda ölenlerin sayısının çok olduğunu belirtse de net bir sayı vermemiştir. Josaphat Barbaro¹ adlı başka bir Venedikli elçiden gönderilen mektup savaş esnasında Zeno'ya ulaşmıştır. Söz konusu mektupta Venedikliler tarafından Uzun Hasan'a çeşitli hediyeler gönderildiği ve Venedik deniz kuvvetlerinin Karaman'a ulaştığı haber verilmiş, bu da Uzun Hasan'ı bir hayli memnun etmiştir.

Zeno'nun İran'a gidişinin ardından aylar geçmesine rağmen Venedik'in verdikleri sözleri tutmaması elçinin şahın gözünden düşmesine ve kendisine eski ilgi alakanın gösterilmemeye başlanmasına yol açmıştır. Zeno'nun Venedik'ten ayrılmasından 20 ay sonra, Venedik Cumhuriyeti sözünde duracağını bir kez daha belirtmek amacıyla Josaphat Barbaro'yu elçi olarak çeşitli hediyelerle birlikte İran sarayına göndermiştir. Bu hediyeler; altı tane kale yıkan büyük top, çok sayıda fitilli tüfek, savaş tüfeği, barut, bunların yanında altı topçu ve yüz tüfekçi ile top kullanmada mahir olan askerlerden ibaretti.

Önce büyük mutluluk yaşayan Uzun Hasan, Osmanlılara karşı mağlup olunca büyük üzüntü yaşamış, bunun üzerine mektup yazarak yardım istemek suretiyle her iki tarafın ortak düşmana karşı birlikte

---

¹ Önce tüccar olarak daha sonra da elçi olarak Doğu'ya iki seyahat yapan Josaphat Barbaro, XV. yüzyılda Tatar ülkesi, Anadolu ve İran'a yaptığı yolculuklarının bir neticesi olarak seyahatnâme kaleme almıştır. İlk yolculuğunda, 1436-1452 yılları arasında Karadeniz'in kuzeyindeki Tatarlar arasında bulunmuş, ikinci yolculuğunu ise Osmanlı-Venedik savaşlarının hız kazandığı dönemde Venedik elçisi sıfatıyla 1474-1478 yılları arasında Anadolu üzerinden İran'a gerçekleştirmiştir. Venedik Cumhuriyeti'nden gönderilen ateşli silahları Akkoyunlulara teslim etmek ve Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ı Osmanlılara karşı savaşmaya teşvik etmek gibi bir misyonla bu ziyareti gerçekleştiren bir diğer Venedikli olması hasebiyle onun seyahatnamesi de çok büyük önem arz etmektedir. Bkz. Josaphat Barbaro, *Anadolu ve İran'a Seyahat*, Çev: Tufan Gündüz, Yeditepe Yayınevi, Ankara 2016.

hareket etme arzusunu iletmek amacıyla Zeno'yu Avrupalı krallara göndermiştir. Böylece elçi padişahın sarayından ayrılmıştır. Zeno, Kefe'de iken Venedik Cumhuriyeti'ne bir mektup yazarak, son savaşlardaki olayların hepsini izah etmiş ve Uzun Hasan'ın onu ne şekilde gizli bir görevle ortak düşman aleyhine tahrik etmek amacıyla Avrupalı krallara gönderdiğini anlatmıştı. Şah, baharda Osmanlılara karşı tekrar şansını denemek niyetindeydi, fakat Venedikliler durumun akıbetini bilmediklerinden ötürü aldıkları bu haberlerden oldukça memnun kalmışlardı.

Caterino, henüz Lehistan'dayken Venedikliler tarafından Uzun Hasan'a elçi olarak gönderilen Paolo Ognibene'yi görmüş ve kendisi de İran padişahına son durum hakkında bilgi vermek amacıyla mektuplar yazarak bu elçi vasıtasıyla göndermiştir. Mektuplarda "*Her ne şekilde olursa olsun Hristiyan krallar, Şah'ın Türklerle tam olarak savaşa başladığını gördüklerinde ona destek vereceklerini ve kendisinin de (Caterino) işini yapmakta ısrarlı olacağını; elinden gelen bütün gücüyle Şah'ın ona verdiği görevi Frenk krallarına bildireceğini*" ifade ediyordu. Bundan sonra Macaristan tarafına yönelip Macar kralı ile görüşen Zeno, zaten Türklerle savaşma eğiliminde olan kralı padişaha destek hususunda ikna etmiştir. Hatta Kral, Zeno'dan öylesine etkilenmişti ki Budapeşte'de bulunan özel bir menşurda² Zeno'ya seçkinlik lakabı vermiştir.

Caterino Macaristan'dan ayrılıp, Venedik'e gelmiş ve burada bütün halk tarafından sevinç çılgınlıklarıyla karşılanmıştır. Halk tarafından öylesine sevilmişti ki onu, büyük tehlikeler karşısında pes etmeden ülkesi için hizmet etmiş önemli bir kişilik gördüklerinden "Onlar Konsülü"ne seçmişlerdi. Bu seçim onun için bir övünç kaynağı olmuştur.

Zeno seyahatnamesinde, İranlıların medeniyetinden, güzel gelenekler ve göreneklerinden, yiğitlik ve savaşçılık özelliklerinden bahsetmiş, fakat onların yaptıklarını ve haberlerini derleyip kayıt altına alarak

---

² Padişahın verdiği vezirlik, müşirlik veya kazılıkuzatlık rütbelerinin tevcihini hâvî ferman. Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2005, s.617.

gelecek nesillerin övünmesi için bırakabildikleri bir edebiyatlarının olmamasından yakınmıştır.

Seyahatnamenin ilerleyen sayfalarında Uzun Hasan sonrası dönemden bahsedilmiş olup, eşi Despina Hatun ve kızlarının durumları ortaya konmuş, Uzun Hasan'ın çocuklarından olan Haydar'ın kardeşleriyle olan mücadelelerden galip gelip Derbend kapılarına dayandığına dair bilgiler yer almıştır. Derbend şehrinin bulunduğu yer itibarıyla doğu ülkelerinin en güçlü şehirlerinden biri olduğunu ifade eden Zeno, eğer ona bekçiler koysalar kimsenin o şehre giremeyeceğini belirtmiştir. Derbend, Çerkes ülkesine girilen tek geçit yeri olma özelliğini taşımaktadır. O diyarın halkı buraya demirden yapılmış kapı anlamında “Demir Kapı” demişlerdir. Bu ismin burada bir demir kapı olmasından değil de saldırıya geçenlere karşı oldukça dayanıklı ve müstahkem olmasından kaynaklandığı kuvvetli ihtimaldir.

İkinci bölümde ise Caterino Zeno'nun bizzat tanık olmadığı olaylara değinilerek Akkoyunlu hanedanının çöküşü, Safevilerin ortaya çıkışı ve Şah İsmail'in Şiiliği yayma faaliyetlerinin bir sonucu olarak Yavuz Selim'le Çaldıran Savaşı'nda karşı karşıya gelmeleri gerek İran ordusuna gerekse Türk ordusuna, kullandıkları güzergâhlara dair detaylara yer verilmiştir. Seyahatnamenin bundan sonraki kısımlarında Şah İsmail'in gençliği, derleme bilgi ve hikayeleri kapsadığı aşikârdır. Nitekim Zeno bu olayları bizzat görmemiştir. Bu bölümde yer alan bilgiler itibarıyla bir seyahatnameden daha çok tarihi bir metin okuyormuş izlenimine kapılmamak elde değildir.

Bir diğer seyahatnâme-yi yazan elçi ise Ambrogio Contarini'dir. Seyahatnâmesinin ilk satırlarında kendisini “*Ben, Messer Benedetto'nun oğlu Ambrigo Contarini*” şeklinde tanıtarak görevini “*Pre-gadi Konsülü 'nde Venedik Doc'u tarafından İran'ın saygıdeğer hükümdarı Uzun Hasan'a elçilik görevine tayin edildim. Bu görev, gideceğim yolun uzun ve tehlikelerle dolu olması sebebiyle oldukça zor ve sıkıntılı görünüyordu. Venedik'in saygıdeğer yöneticisinin sadıkane hizmetkârı olma niyetinden ötürü, Hıristiyanlık âleminin hayır ve selâmetine, Peygamberimiz İsa Mesih'in ve onun Kutsal Annesi'nin adının iftarı için tehlikeden korkmayı unutmaya; Saygıdeğer lidere ve*

Hristiyanlığa hizmet etmekten duyduğum gönül hoşluğu ve mutlulukla yola çıkmaya karar verdim.” şeklinde tanımlamıştır. Venedik Cumhuriyeti, 10 Eylül 1473’te Ambrogio Contarini ’yi İran sarayında Venedik elçisi sıfatıyla görevlendirdi. Almanya, Polonya, Aşağı Rusya ve Büyük Tataristan ovasını geçtikten sonra Kefe’ye oradan da İran sarayına ulaşmıştır. Contari’nin ifadesine göre 23 Şubat 1473’ten 10 Nisan 1477 tarihine kadar ki süre zarfında bütün maceralarının kısa bir özeti, içinden geçtiği şehirlerin ve vilayetlerin vasıflarını nakletmeye ve o diyarın halkının âdet, gelenek ve göreneklerini anlatmaya karar vermiştir. Kendisine eşlik etmek üzere katipliğini yapan Keşiş Stephano Testa, Tercüman Dimitri da Sitinis ve iki hizmetkârı olan Mafeo da Bergamo ile Zuanne Ungharetto olmak üzere toplamda beş kişi Venedik’ten İran’a gitmek için Alman tarzı kıyafetlerle yola koyulmuşlardır. Avrupa’da geçtikleri yerlerde büyük hürmet görmekle birlikte, Nürnberg’de Polonya imparatorunun iki elçisiyle yolculuğa devam etmişlerdi. Alman topraklarında birçok güzel şehirlerde duraklamış, konaklamak için genelde büyük şehir ve kaleleri seçmişlerdir. Contarini, gittiği yerde görüştüğü krallarla olan detayları vermeyi, yeme içme alışkanlıkları, hatta bazı adetlerin kendilerinininkiyle benzerlik ve farklılıklarına kadar aktarmayı seçmiştir. Polonya ülkesinden geçerken kralla ve onun oğullarıyla olan görüşmelerinden bahsederek, ülkenin görünüşte fakir bir ülke olduğuna da işaret etmektedir.

1474 Mayıs’ının birinci günü Chio veya Magraman denilen şehre ulaşan elçi, o tarafta Rusya sınırı olduğunu ifade etmiş ve bu şehirde Yukarı Rusya’dan hayvan derileri ve sansar kürkleri getiren tüccarların oraya geliş gidiş yaptıkları görmüştür. Bu tüccarlar kervanlarla Kefe’ye gidiyorlar ve Tatarlar onları genellikle tutukluyorlardı. Bu bölgenin insanları âdetleri olduğu üzere şafaktan sabahın dokuzuna kadar çalışıyorlar, ondan sonra gece vaktine kadar mağarada günlerini geçiriyorlardı.

3 Haziran 1474 tarihinde Kefe’den ayrılan elçi, Kefe şehriyle ilgili pek detay verememesinin sebebini orada kaldığı süre zarfında kendisini kimsenin görmemesi için evde oturmasına bağlıyor. Karaya incekleri yerde at bulunmaması sebebiyle gemiye binerken yanlarında

dokuz tane at götürdüklerini bildiren Contarini, Fasso'ya varmış ve bu beldenin halkının çok vahşi huylu olduğundan, saçlarını rahipler gibi tıraş ettiklerinden bahseder. Burada taş ocakları, tahıl ve şarabın olduğu, ayrıca çok fazla geçim sıkıntısı çektiklerinden, en büyük yiyeceğin darı olduğundan, eğer halkın Trabzon'dan biraz balık ve şarap, Kefe'den tuz getirmezlerse işlerinin zor olduğundan bahsedilmektedir. Contarini fazla miktarda batıl inancı olan halkın çalışkan olmadıklarını ifade ederek nehirlerinde çok sayıda balık olduğu halde sadece darı tüketmelerini yadırgamıştır. Buranın halkı Hristiyan olup Rum kilisesine bağlıdır.

Akabinde elçi, görkemli bir şehir diye tabir ettiği Tebriz'e ulaşarak orada Uzun Hasan'ı görme mutluluğuna eremediğinden dolayı akrabaları onu Uzun Hasan'ın oğluyla tanıştırmışlardır. Contarini, zaman zaman gökyüzünün altında açık alanlarda, zaman zaman kendisine tahsis edilen köhne evlerde, bazen de kervansaraylarda istirahat ederek bu son derece uzun, zahmetli ve tehlikeli yolculuğu İsfahan'da sona erdiliyor. İsfahan'a giderken yolculuk boyunca birkaç tepe harici bölgenin geriye kalan kısmının engebeli olduğunu ve oldukça kurak bir iklime sahip olmasından dolayı hiçbir türden ağaca rastlamadıklarını da ifade ediyor. Burada aynı zamanda bir diğer Venedik elçisi olan Josaphat Barbaro'nun ikametgâhının izini bulup onunla da görüşme imkânı bulmuştur. İsfahan'da Uzun Hasan'ın huzuruna Barbaro ile birlikte çıkan Contarini, Venedik Doc'u tarafından elçi olarak gönderilmesinin sebebini arz ederek itibarnâmesini sunmuştur. Sarayı gezme fırsatı bulan Contarini sarayın düzlükte ve ortasında bir ırmağın aktığı, gönül açıcı bir yerde bulunduğundan, onun bir bölümünün dört köşeli ve Sultan Ebu Said'in başının kesilmesini resmeden bir perdeyle süslenmiş olduğundan bahseder. İsfahan'da Uzun Hasan'ın hizmetinde ayın yirmi beşine kadar kalan elçi, pek çok kez Uzun Hasan'la görüşme fırsatı bulmuştur.

İsfahan, oldukça geniş ve her türlü nimetin fazla miktarda bulunduğu bir ovada kurulmuş olup ham kerpiçten bir hisarı vardır. Tebriz'den İsfahan 24 günlük yol mesafesindedir. Hububat ve meyve açısından zengin olan ülke, bu ürünleri su kanalları vasıtasıyla elde

etmiştir. Ekmeğin fiyatı oldukça uygunken etin fiyatının pahalılığı vurgulanmaktadır. Elçi, buranın halkının Hristiyanları sevdiğini ve orada bulunduğu süre boyunca kendisine karşı hiçbir saygısız davranışa maruz kalmadığını ifade eder. Ayrıca İran kadınlarının oldukça münasip tarzda elbiseler giydiklerini ve ata binme hususunda maharetli olduklarını gözlemlene imkanına sahip olmuştur.

Elçi bir süre sonra Uzun Hasan'la birlikte İsfahan'dan ayrılıp Tebriz'e geri dönmüş, orada Burgundy Dükü'nün ve Moskova Dükü'nün elçileriyle görüşme fırsatı yakalamıştır. Ardından Uzun Hasan'la son kez görüşen elçi kendisinden şu emirleri almıştır: *“Siz kendi önderlerinizin ve Hristiyanların hükümdarlarının yanlarına döneceksiniz. Benim nasıl bir şekilde Osmanlılar'a karşı savaşa hazırlandığımı söyleyeceksiniz. Ama işittiğime göre o İstanbul'dadır. Ve yılın sonuna kadar da orada kalmak istiyor. Ben işin doğrusunu Osmanlı halkı ile savaşmakta görmüyorum. Bu yüzden askeri güçlerimin bir bölümünü isyancı oğlumun başını ezmek; diğer bir bölümünü de Osmanlı Sultanı'nın kuvvetlerine felaket götürmeleri için görevlendirdim. Bende burada kendimi gelecekte onunla savaşa hazır durumda tutuyorum. Bu hususları hizmetinde olduğunuz yöneticilerine ve Hristiyan hükümdarlara söylemelisiniz.”* Kendisine Uzun Hasan tarafından verilen emirleri alan elçi, yine çeşitli yerlerden geçerek oldukça uzun bir yolculuk sonrası ülkesine varmış, kendisiyle gönderilen mesajı ilgili yerlere aktarmıştır. Ailesine kavuştuğu anın sevincini okuyucuya derinden hissettiren Contarini, sağ salim ulaştığı için Tanrı'ya çokça ibadet etmiştir.

Contarini seyahatnâmesinin bitirirken kendisinin herşeyi görme duyma imkânına sahip olduğunu, fakat çok fazla önemli bulmadığı şeylerden bahsetmekten imtina ettiğini, bunun sebebinin de yolculuğunun hikayesinin çok uzun sürmesini istemediği şeklinde açıklamıştır.

Contarini gittiği her şehri, kalelerini tasvir etmiş, orda yetiştirilen ürünler, bu ürünlerin fiyatları, halkının giyim kuşam şekilleri, adetleri, merasimleri, fiziksel özellikleri, maharetleri, askeri birlikleri vs. konuları hakkında detaylı bilgiler vermiştir. Bunu yaparken de gayet akıcı ve sade bir dil kullanmış, tüm bu yönleriyle de Zeno'nun seyahatnamesinden ayrılmıştır. Zeno seyahatnamesinde siyasi olaylara daha çok yer

Anadolu Mecmuası
1/II, Aralık 2022, s.103-113.

verirken, Contarini gördüğü yerleri tasvir etmeyi ihmal etmemiştir. Farklılıklarına rağmen her iki seyahatnâme de bize ana kaynak olarak Akkoyunlular, Osmanlılar ve daha birçok yerin halkı hakkında bilgi vermesi açısından oldukça ehemmiyet arz etmektedir.